

Pásztor Bálint

∴ Jogász, a Vajdasági Magyar Szövetség szerbiai parlamenti képviselője, frakció-
∴ vezető
∴ pasztorbalint@vmsz.org.rs

NYELVI ÉS KISEBBSÉGI JOGAINK VÉDELME A KÖZTÁRSASÁGI PARLAMENTBEN

*Human and minority rights protection in the Parliament of the Republic
of Serbia*

Obrana jezičkih i manjinskih prava u Republičkom Parlamentu

Egy nemzeti kisebbség helyzete nagymértékben függ a jogszabályi háttértől. Az, hogy a vajdasági magyarság milyen egyéni és kollektív jogokkal rendelkezik, elsősorban a szerbiai parlamentben elfogadott törvények függvénye. Az elmúlt bő tíz évben számos, a közösség jogait befolyásoló jogszabály került elfogadásra a belgrádi képviselőházban. Az alkotmány elismeri a kollektív jogokat, törvény rendelkezik a részarányos foglalkoztatásról, a Magyar Nemzeti Tanácsnak, nem egyesületként, hanem kisebbségi önkormányzatként tizenöt éves múltja van, a kormány eltörölte a kollektív bűnösség elvét. A jogérvényesítés folyamatában új elem a kormány által elfogadott külön kisebbségi akcióterv, amely konkrét feladatokat határoz meg a mindenkori szerbiai hatalom számára az ország uniós csatlakozásáig. A 23. tárgyalási fejezethez tartozó külön kisebbségi akcióterv megalkotásában a vajdasági magyar közösség képviselői tevékenyen részt vettek. A következő esztendőben számos, a magyar közösség szempontjából meghatározó jelentőségű intézkedést kell a szerbiai kormánynak és parlamentnek foganatosítania. Módosul majd a nemzeti tanácsokról szóló törvény, a kisebbségi kerettörvény, a hivatalos nyelvhasználatról szóló törvény stb. Mindezek akkor lehetnek a jogérvényesítés hatékony eszközei, ha a magyarság parlamenti képviselői továbbra is tevékenyen és konstruktívan vesznek részt a jogalkotási munkában.

Kulcsszavak: nemzeti kisebbségek, kisebbségi jogok, jogalkotás, jogérvényesítés, parlament, törvény, külön kisebbségi akcióterv

Einstein, aki fizikus volt, azt mondta, hogy minden relatív. Így van ez a kisebbségi jogokkal is. Attól függ, honnan nézzük őket. Hogyha Dél-Tirol felől nézzük, akkor van némi lemaradásunk, ha pedig csak a Kárpát-medencében szemlélődünk, akkor meg azt kell megállapítanunk, hogy nem állunk olyan nagyon rosszul. Ami persze nem azt

jelenti, hogy ez úgy magától történt. Azt pedig még kevésbé jelenti, hogy hátra kell dőlni a fotelban, és azt mondani: jobban állunk, mint az erdélyi vagy a felvidéki, illetve a kárpátaljai magyarság, most már nekünk jó lesz így is. Végig kell menni azon az úton, amelyet definiáltunk a magunk számára.

A Kárpát-medencei nemzetrészek közül a vajdasági magyarság volt az első, amely megfogalmazta autonómiakoncepcióját. Ennek a feladatmeghatározásnak természetesen ezután is voltak különféle állomásai. A legutolsó állomása annak a kisebbségi akciótervnek a kidolgozása volt, amely kijelöli a feladatokat a mindenkori szerbiai kormány számára. Azokat a feladatokat, amelyeket az Európai Unióhoz történő fölzárkózás folyamatában el kell látni. Ebben a tekintetben vannak már eredmények, van előrehaladás, de nem holnap fog az ország az Európai Unió teljes jogú tagjává lenni, s egészen addig, amíg ez nem történik meg, a kisebbségi jogérvényesítés terén is vannak feladatok, elérendő célok. Azt követően pedig a kisebbségi jogérvényesítés terén odaérünk a végállomáshoz. Ezt bizonyítja az erdélyi és a felvidéki magyarság vagy a horvátországi szerbség példája. Tehát azt, amit meg tudunk valósítani addig, amíg az Európai Unió teljes jogú tagjává nem válik az ország, azt el is tudjuk érni.

Utána esetleg azért küzdhetünk, hogy a már elért eredmények megmaradjanak, és hogy a jogaink ne csorbuljanak. Számottevő előrehaladást azt követően biztosan nem lehet elérni, az ismert objektív okok miatt, amelyek az Európai Unió működéséből, illetve abból fakadnak, hogy az Európai Unió működésében a kisebbségi jogok milyen szerepet töltenek be. Ilyen szempontból nagy siker, hogy elfogadásra került a külön kisebbségi akcióterv. Nem volt ez magától értetődő, annak ellenére sem, hogy az Európai Unió nyomást gyakorolt a kormányra. Meg kellett fogalmazni a külön kisebbségi akciótervet. Hogy abban mi fog szerepelni, az nagymértékben az itt élő nemzeti közösségek képviselőitől függött. Nemcsak a parlamenti képviselőktől, hanem egyáltalán a kisebbségi közösségeknek és elsősorban a magyarságnak a politikai képviselőitől. Abban, hogy mi szerepel ebben a külön kisebbségi akciótervben, elévülhetetlen érdemeket szerzett Hajnal Jenő, illetve Nyilas Mihály, akik részt vettek ennek a dokumentumnak a kidolgozásában. A szerbiai parlamentnek pedig az a feladata, a kormányon kívül természetesen, hogy az abban foglaltak megvalósításra kerüljenek. Hiszen e feladatok nagy részének az elvégzéséhez törvényalkotási munkára van szükség, jogszabályokat kell módosítani, törvényeket alkotni, tehát a parlamentnek kell első-

sorban cselekednie ebben a tekintetben, akár a nyelvhasználati törvényről, akár a nemzeti tanácsokról szóló törvénymódosításról vagy pedig a kisebbségi kerettörvény módosításáról van szó. Természetesen ide tartoznak az oktatás, a művelődés és a részarányos foglalkoztatás kérdései is. Más nemzeti közösségek esetében adódnak még specifikus kérdések, problémák. Ilyen például a vallás kérdése. Vannak ugyanis olyan nemzeti közösségek, amelyek esetében a szabad vallásgyakorlás nem magától értetődő, mint például a vajdasági magyarság esetében. Ez elsősorban a román közösséget érinti, de a macedónt, a montenegróit és másokat is. A magyarság számára elsősorban az a fontos, hogy a jogi keretek rendben legyenek a nemzeti tanácsok működésére vonatkozóan, a részarányos foglalkoztatás jogi keretei is adottak legyenek, és hogy az oktatás kérdése megfelelő módon kerüljön szabályozásra. Ez néhány nagyon konkrét témakör, amely rövid időn belül a parlament napirendjére fog kerülni.

A nemzeti tanácsokról szóló törvény módosításaival foglalkozó munkacsoport a tavalyi év legvégén alakult meg. Az imént általam említett két úrnak ebben is lesz szerepe és feladata. Emellett a kisebbségi kerettörvény módosításainak tervezete tavaly az év végén definiálásra került, lezajlott a közvita, és ha nem választási év lett volna az idej, mint ahogy sok eddigi esztendő is, akkor ez a törvény már elfogadásra is került volna. Emellett az oktatási csomag elfogadására ugyancsak sor kerül a közeljövőben. Ez az óvodától egészen a felsőoktatásig bezárólag új kereteket fog biztosítani. Szerbiában ugyanis ahol évente vannak választások, évente van új oktatási miniszter is, és minden egyes oktatási miniszter gyökeresen más koncepciót képvisel, mint az elődje. Ez sajnos nemcsak az oktatás terén jellemző, hanem a mezőgazdaság terén, és sok más szférában is. Természetesen az új koncepció új jogszabályi háttérrel kíván meg, ami azt jelenti, hogy újra kell írni mindent. Ez viszont kitűnő lehetőség számunkra, hogy a már kiharcolt eredmények belekerüljenek az újabb törvénybe is, illetve, hogy feszegessük a határokat, és újabb jogszabályokat sikerüljön kiharcolni a nemzeti tanácsoknak, meg egyáltalán, hogy a kisebbségi oktatás szabályozása megfelelőbb legyen a magyar közösség számára. Évről évre visszatérő kérdés a kisebbségi nyelven működő tagozatoknak az ügye az általános és középiskolákban, így van ez már tíz-egynéhány éve. Kivétel nélkül mindig az utolsó pillanatban szokott így vagy úgy eldőlni a dolog. Általában előrelépés történik olyan tekintetben, hogy sikerül kiharcolni újabb tagozatokat a kormányzat eredeti javaslatához képest. Nem könnyíti meg a dolgunkat az, hogy

Szerbia nincs olyan helyzetben sem gazdaságilag, sem politikailag, mint például Magyarország, hogy azt mondhassa a Nemzetközi Valutaalapnak, hogy arra van az ajtó, ki lehet fáradni. Rá vagyunk utalva a Nemzetközi Valutaalappal való együttműködésre. Az ország és a Nemzetközi Valutaalap eléggé lineárisan kezeli a leépítések kérdését akár az egészségügyről, akár az oktatásról van is szó. Amikor a kormány a Nemzetközi Valutaalappal és a Világbankkal tárgyal, akkor talán el lehetne mondani azt is, hogy a kisebbségi oktatás nem akkora költség, mint ahogy Washingtonból vagy valahonnan máshonnan látszik, és hogy nem lehet annyit megtakarítani pénzben, mint amekkorára károkat lehet azzal okozni, ha a kisebbségi oktatás területén tíz vagy tizenöt osztályt bezárnak ott, ahol évtizedek óta folyik magyar oktatás. Úgyhogy ezen a téren folyamatos a tennivaló, ez évről évre visszatérő probléma.

Azt is nagy előszeretettel el szoktam mondani a parlamentben meg ezeken a tárgyalásokon is, hogy egy kicsit furesának tartom – de szerencsére még a szerb sajtó is meg szokta írni kuriózumként –, hogy Közép- és Dél-Szerbiában vannak olyan iskolák – nem tagozatok, hanem iskolák! –, amelyeknek egy, két vagy három tanulója van, és ennek ellenére teljes kapacitással működik az intézmény, igazgatóval, tanári karral, titkárral, takarítóval és minden mással, ami egy iskola esetében szokásos. Ha az gazdaságos, akkor nyilván a kisebbségi oktatás terén is megoldhatóak, áthidalhatóak ezek a problémák. De valóban nagyon nagy nemzetközi nyomás nehezedik e téren a mindenkori szerbiai kormányra. Még valamikor 2008-ban láttam egy tanulmányt, amit a Világbank dolgozott ki Szerbiára vonatkozóan, és nem tévedés, akármennyire is abszurd módon hat, amit mondani fogok: az a tanulmány azt állapította meg, hogy Szerbiában nagyjából tízezer osztályt kell bezárni. Nem kisebbségit természetesen, hanem úgy összességében az egész ország területén, annak érdekében, hogy gazdaságosan működtetni lehessen az állami oktatási rendszert. Ez a kiindulópont, és ebből a szemszögből kell azt megvizsgálni, hogy amikor 13 osztályt meg szeretnének szüntetni, és hármat mégiscsak sikerül megőrizni, akkor az siker-e vagy kudarc. De ahogy mondtam – a fizika, a politika meg a jog itt kapcsolódik össze –: minden relatív. Akinek úgy tetszik, az úgy értelmezi, akinek meg az a politikai érdeke, hogy másképp értelmezze, az másképp értelmezi.

Ami a nyelvhasználati kérdéseket illeti, a már többször említett kisebbségi akcióterv részletesen rendelkezik arról, hogyan kellene a törvényt módosítani. És van még egy probléma, ami egy kicsit ide-

genül hat, jobban mondva megmosolyogtató. Ez ugyan egy szuverén ország, de az Európai Unióba tart, ezért minden törvénytervezetet el szoktak küldeni Brüsszelbe véleményezésre. Azt hallom mostanában a parlamentben meg a miniszterektől, hogy azért halad lassan a jogalkotási munka, mert Brüsszelben nem megfelelőek a kapacitások, és a szerbiai kormány sokat vár arra, hogy megérkezzen a vélemény Brüsszelből. Úgyhogy ilyen is előfordul. Nyilván az is megkönnyítene a törvények gyorsabb elfogadását, ha nem lenne minden év választási év, és nem menne el három-négy hónap a kampányra meg három hónap a kormányalakításra, s nem lenne szüksége a kormánynak arra, hogy bejáródjon. Ez körülbelül egy hónapot szokott igénybe venni, és akkor fejtegetni lehet, hogy abból az évből mennyi idő marad az effektív munkára, ha az augusztust meg a januárt leszámítjuk.

Így zajlik mindez elég régóta, ennek ellenére azt gondolom, hogy a kisebbségi akcióterv szempontjából is történt előrehaladás, persze van csúszás, van késés, és aki azt állítja, hogy nincs, az rózsaszín szemüvegen át szemléli a világot. Hogyne lenne késés, amikor az akcióterv azt föltételezi, hogy négýévente tartunk választásokat, a gyakorlatban viszont évente, és megállapítottuk, hogy hány hónap használható föl jogalkotási munkára. Ennek ellenére én már tavaly beszéltem ugyanezen a tanácskozáson arról, hogy a részarányos foglalkoztatás kérdése – a Kárpát-medencében eléggé egyedülálló módon – a kisebbségek esetében jogszabályba lett foglalva. Azóta el lett fogadva két rendelet, amely ennek a rendszerét szabályozza. Az önkormányzati és tartományi foglalkoztatottakról szóló törvényről van szó, illetve az annak alapján elfogadott két rendeletről. Azért lényeges nagyon a kisebbségi kerettörvény, mert noha Szerbiában nincsenek úgynevezett sarkalatos törvények, egyetlenegy lenne, mégpedig a Koszovó és Metóhia Autonóm Tartomány autonómiájára vonatkozó jogszabály, ha a szerbiai parlament elfogadta volna, de a szerb kormány ezt 2006 óta nem terjesztette a képviselőház elé. Véleményem szerint nem is fogja. Szóval ezt leszámítva nincsenek sarkalatos törvények a mi jogrendszerünkben. A kisebbségi kerettörvény azonban mégiscsak keret jellegű jogszabálynak számít. Ez a keret jellegű jogszabály fogja részletesen szabályozni a részarányos foglalkoztatás feltételeit, keretrendszerét, és ezért várjuk, hogy elfogadásra kerüljön ez a törvény, amelynek a közvitája lezárult már a tavalyi év végén. Az ősz folyamán a parlament elé kerül, és akkor nemcsak az önkormányzati és a tartományi hivatalnokokra, foglalkoztatottakra lesz érvényes, hanem keret jellegű jogszabályként a részarányos foglalkoztatás kérdésében is rendelkezni fog.

Ami még fontos lehet a következő időszakban, és a kisebbségi jogérvényesítésre mindenképpen hatást gyakorolhat, s ami természetesen szintén a parlament hatáskörébe tartozik: az alkotmánymódosítás kérdése, amit az új köztársasági elnök is emlegetett az elmúlt hetekben. Úgy két évvel ezelőtt megalakult a politikai rendszer reformjával foglalkozó munkacsoport a parlamentben. Mindegyik frakció bemutatta az elképzeléseit, így mi is. Ezután folytatódnia kellett volna a megbeszélésnek a szakma képviselőivel, a civil szférával, a nemzeti tanácsokkal, de aztán ez a kezdeményezés valahogy elhalt, a többi között azért is, mert akkor ugyancsak választások kiírására került sor. Ha viszont megnyílik az alkotmánymódosítás kérdése, ami reményeim szerint egy hosszabb folyamat lesz, és nem úgy fog lezajlani, mint 2006-ban, akkor ez nagy lehetőség a mi számunkra, hiszen vannak konkrét elképzeléseink a kisebbségi jogérvényesítésre vonatkozóan is, másra vonatkozóan is, de most itt a tanácskozás témájából kiindulva én annál maradnék, hogy miként lehetne a jogi kereten módosítani, illetve javítani.

Azzal kezdtem, hogy új kormánya van az országnak tegnap este kilenc óra óta. Nem szeretném persze az aktuálpolitikát belevinni a tanácskozás témái közé, hiszen nem ezért jöttek el Önök, de úgy gondolom, kedvező számunkra, hogy olyan miniszterelnöke lett az országnak, aki valóban fontosnak tartja a nemzeti kisebbségek ügyét. És ez nem szólam vagy deklaratív kinyilatkoztatás a részemről – ugyanis minden korábbi miniszterelnök elmondta ezt a megválasztása előtt –, hanem azt hangsúlyozom, hogy ezúttal valóban egy olyan ember áll a kormány élén, aki a köztársasági kisebbségi tanács elnöki tisztségét töltötte be az elmúlt tizenegy hónapban, konkrét tapasztalatai vannak a vele való együttműködésről a Magyar Nemzeti Tanácsnak is. Az ő minisztériuma dolgozott a már többször emlegett kisebbségi kerettörvényen, illetve a nemzeti tanácsokról szóló törvény módosításain is, úgyhogy azt gondolom, nem a sokadik téma lesz fontosságát illetően a kormány munkájában a kisebbségek ügye, hiszen a kormányfő különös érzékenységet tanúsít iránta. Ez talán valamelyest megkönnyíti a helyzetünket, de ne legyenek nagyon nagy illúzióink. A kiindulópont viszont mindenképpen jobb, mint az elmúlt években bármikor, amikor valóban nulláról kellett kezdeni annak az elmagyarázását, hogy kik is a nemzeti kisebbségek, és milyen jogok is illetik meg őket a hatályos törvények értelmében.

Összefoglalva mindezt, úgy gondolom, hogy ha figyelembe vesszük mindezeket a kérdéseket, ha figyelembe vesszük, hogy a szerbiai al-

kormány, még a hatályos is, elismeri a kollektív jogokat, ha figyelembe vesszük, hogy törvény rendelkezik a részarányos foglalkoztatásról már most is, ha figyelembe vesszük, hogy a nemzeti tanácsnak, a Magyar Nemzeti Tanácsnak nem civil szervezetként, nem egyesületként, hanem az alkotmányban említett módon tizenöt éves múltja van, ha figyelembe vesszük, hogy eltörlésre került a kollektív bűnösség elve, akkor nem lehetünk teljes mértékben elégedetlenek a helyzetünkkel. Ugyanakkor az európai uniós csatlakozás egy olyan lehetőségrendszer biztosít számunkra a következő években, amellyel élni kell, és amellyel élni is szeretnénk annak érdekében, hogy a kisebbségi akciótervben megfogalmazott vállalásokat a mindenkori szerbiai kormánynak teljesíteni kelljen. Akkor valóban elmondható lesz majd, hogy még tudunk javítani a jogszabályi háttéren. A törvények alkalmazása pedig más lapra tartozó kérdés, amely az uniós csatlakozás folyamatában szintén egyre nagyobb jelentőségű lesz, és a mindenkori szerbiai kormány, illetve a parlament nem tudja majd figyelmen kívül hagyni a saját vállalásait.

Human and minority rights protection in the Parliament of the Republic of Serbia

A minority's situation greatly depends on the legal background of the state of affairs. Personal and collective rights of the Hungarian minority community in Vojvodina thus effectively depend on the laws adopted in the Serbian Parliament. During the last ten years, numerous regulative acts have been adopted in the Parliament, which have an effect on the Hungarian community in Serbia. The constitution recognizes collective rights, there are legal acts which regulate proportional employment, The National Council of the Hungarian Ethnic Minority looks back to a fifteen-year old past – not as an association, but as a minority parliament, the Government has abolished the notion of collective guilt. A new element is the Action Plan for the exercise of the rights of national minorities, adopted by the Serbian Government, and which concretely sets the objectives and tasks which Serbia has to carry out till the moment of EU membership. The representatives of the Hungarian national community have had an active part in the making of the Action Plan. In the years to come, the Government and the Parliament will have to carry out numerous tasks which are important for the Hungarian community. The Law on the National Councils of Ethnic Minorities, the framework law on minorities, the Law on Official Language Usage and others will have to be amended. These could represent an effective tool in the sphere of legality and legal practice, in case the MPs of the Hungarian community will continue to actively and constructively take part in the lawmaking processes.

Key words: national minorities, minority rights, legal practice, legality, Parliament, law, Action Plan for the exercise of the rights of national minorities

Odbrana jezičkih i manjinskih prava u Republičkom Parlamentu

Situacija neke manjine u mnogome zavisi od pravne pozadine stanja na terenu. Personalna i kolektivna prava sa kojima mađarska nacionalna manjina raspolaže u Vojvodini prvenstveno zavisi od usvojenih zakona u srpskom Parlamentu. U proteklih deset godina u Skupštini su se usvojile mnoge regulative, koje imaju uticaj na prava mađarske zajednice. Ustav priznaje kolektivna prava, postoje zakonske odredbe koje regulišu proporcionalno zapošljavanje, Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine ima petnaestogodišnju prošlost – ne kao udruženje, već kao manjinski parlament, Vlada je ukinula načelo kolektivne krivice. U pravnoj praksi i pravovaljanosti novi element predstavlja Akcioni plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, koji je usvojila Vlada Republike Srbije, i koji načelno konkretizuje zadatke Republike, koje ona mora da izvrši do trenutka pristupanja Uniji. Tokom izrade Akcionog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina za 23-e poglavlje aktivno učešće su uzeli i predstavnici mađarske nacionalne manjine. U godinama koje dolaze, Vlada i Skupština će morati da izvrše mnoge, za mađarsku nacionalnu zajednicu bitne zadatke. Izmeniće se Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, okvirni zakon o manjinama, Zakon o službenoj upotrebi jezika itd. Ovi mogu biti efektivna oruđa u domenu legaliteta i pravnoj praksi, ako će se narodni poslanici mađarske zajednice i u budućem aktivno i konstruktivno učestvovati u radu stvaranja zakona.

Ključne reči: nacionalne manjine, manjinska prava, pravna praksa, pravovaljanost, parlament, zakon, manjinski akcioni plan

Beérkezés időpontja: 2017. 10. 03.

Elfogadás időpontja: 2017. 10. 13.